

מדור הדעות של גלובס שואף להביא מגוון קולות המייצגים את קשת הכלכלה והחברה הישראלית. על מנת להופיע במדור נלקחים בחשבון בין היתר, מידת הרלוונטיות של הטור, ייחודיות הטיעון וכן הנכונות להציג פתרונות ולא רק בעיות. מעוניינים לפרסם במדור? אנא שלחו טקסט באורך כ-450 מילה לכתובת המייל deot@globes.co.il ואנו נשיב בהקדם

## שלטון החוק

# כשהעליון מכשיר הודאה שנגבתה לאחר עינויים המערכת במשבר

פסק הדין שניתן החודש, שבו הכשיר בית המשפט את הודאת בן אוליאל ברצח בדומא, חייב להטריד מאוד את כל המעוניינים במשפט צדק

הציל ילד מהשריפה. העליון מקבל גם קביעה זו של המחוזי.

## מתעלמים מהמחקר

חמישית, השופטים מתעלמים מהמחקרים המלמדים שאין ביכולתם להבחין בין הודאת אמת להודאת שווא, ולכן אסור להרשיע על סמך ההודאה לבדה ויש לדרוש "סיוע חזק" להודאה, לפחות ראייה נוספת משמעותית ועצמאית. את הדרשה הזו על הכנסת לחוק, אחרת ההצהרה שאדם בחזקת חף מפשע אלא אם אשם תו הוכחה מעבר לספק סביר, כלומר בקרבה לוודאות, נותרת ריקה מתוכן. לבסוף, פסיקתו של העליון לא רק מותירה את המשפט הישראלי בתפישה המיושנת של ההודאה כ"מלכת הראיות" במקום להפנים, בעקבות המחקרים, שמדובר בקיסרית הרשעות-השווא, אלא אף מרוקנת מתוכה את האיסור על עינויים. למקרא פסה"ר, מתברר שהעינויים הוכשרו לא רק לטיפול ב"פצצה מתקתקת" ולסיכול פיגוע, אלא לצורך חקירה רגילה של פשע שכבר בוצע. שהרי אם היה צורך בעינויים לסיכול פיגוע נוסף, מדוע המתינו 17 ימים שבהם הנאשם לא הודה, סמוך לתום תקופת מניעת המפגש עם הסניגור? בנוסף, הנאשם נעצר ארבעה חודשים לאחר הרצח. כל פצצה והתקתוק שלה.

לחקירת המשטרה? מתבקשת מסקנת היגיון פשוטה של העליון. בנוסף, בניגוד להנחיות, השחזור נוהל ע"י ראש צוות החקירה, שההיגיון מחייב שהיה בקי בפרטים. אך גם חריגה זו אינה מרגשת את השופטים. שלישיית, העליון מעניק משקל גדול לקביעת המחוזי שהנאשם ידע "פרטים מוכמנים", אך מטשטש את עליבותם. האחד הוא שהנאשם ציין שהחלון דרכו השליך את בקבוק התבערה נפתח משמאל לימין. אך יש רק שתי אפשרויות ולכל אחת 50%. העליון עצמו ציין שיש חשיבות לכך שהפרט יהיה ייחודי, אך לא יישם זאת כראוי. הפרט השני, הנאשם ציין שראה רכב שחור חונה בזו"ר. גם זה פרט עלוב. מחקרים שנעשו על בסיס ממצאי פרויקט החפפות האמריקאי מלמדים שכמעט בכל הודאות-השווא שמסרו חפים מפשע יש פרטים מוכמנים, שאותם למדו הנחקרים בעיקר משאלות החוקרים. רביעית, העליון מסתפק ב"דבר מה נוסף" להודאה וכמעט מתעלם מ"דבר מה סותר" משמעותי מאוד: העד השכן איברהים העיר שראה בזירה, סמוך לאחר הרצח, שני אנשים עוטי מסכות שהתנהגו באופן מחשיד, וידע למסור תיאור מפורט שלהם. המחוזי אימץ בחום את עדותו כאשר לצבעו השחור של הרכב, אך רחה בולזול את עדותו שראה שני אנשים. לא הייתי מזלזל בעדות איברהים, שבמו ידיו

פסיקתו של העליון מותירה את המשפט הישראלי בתפישה המיושנת של ההודאה כ"מלכת הראיות" במקום להפנים, בעקבות המחקרים, שמדובר בקיסרית הרשעות השווא

שנית, מטריד שהעליון הולך בעיניים עצומות לרווחה אחר כל קביעותיו העובדתיות של ביהמ"ש המחוזי מרכז, בהסתמכו על ההלכה המשורנה שלפיה בערעור לא נוטים להתערב בממצאים עובדתיים. אך אם גם במקרה שבו ההיגיון זועק שההודאה לא הייתה "חופשית ומרצון" ערכאת הערעור לא מתערבת, לא ברור מהי תרומתה לעשיית הצדק. העליון מציינ שחוקר השב"כ מיגל העיד שנוכחותו בשחזור (שאינו אלא המשך ההודאה) לא השפיעה על הנאשם; ומסביר שמיגל הוא עד אמין. אך השאלה איננה אופיו של החוקר המע"נה, אלא החיל והרעה שוודאי אחוזו בנחקר בעקבות העינויים שקדמו להודאה, ושהתאמתו בעינויים שבאו אחריה. אם הנאשם לא פחד ממיגל, למה הוטרח מיגל מהשב"כ להגיע

הודה הנאשם הודאות שגם בתי המשפט קבעו שאין להן כל ערך. בהמשך, בחקירתו במשטרה ביקש הנאשם לפגוש סניגור. כעבור כחצי שעה הוכנס לחדר מיגל, ראש צוות חקירת השב"כ, וכעבור רבע שעה הנאשם הסכים להודות גם בפני חוקרי המשטרה. בהמשך הודה שוב בפני חוקרי המשטרה. היש ערך להודאה תחת פחד מעינויים? הרי המחקרים מלמד דים שקיימת תופעה משמעותית של הודאות-שווא. לאחר שהודה במשטרה, נלקח הנאשם ל"חקירת צורך" נוספת בשב"כ. זוהי הוכחה לכך שהיה לו ממה לפחד. בכל זאת הורשע הנאשם על סמך הודאתו, ללא ראייה משמעותית ועצמאית נוספת כלשהי.

## פרטים מוכמנים?

מדוע פסה"ד כה מטריד? ראשית, כי מדובר במקרה קיצון שבו צריך להיות ברור לכל שההודאה לא עמדה בדרישת החוק "חופשית ומרצון" ובכל זאת העליון מקבלת ומרשיע. ביהמ"ש עצמו כותב שהשאלה היא האם הודאה שניצבת באמצע בין "חקירת צורך" תוך שימוש בלחץ פיזי (כלומר עינויים, ב.ס.) שקדמה לה לבין "חקירת צורך" אחריה היא חופשית ומרצון, אך מסתפק בחלוף 36 שעות מהעינויים הראשונים להכשרת ההודאה.



פרופ' יו. סנג'ול

מלמד במכללת גליל מערבי וספיר. ראש המכון לבטיחות במשפט הפלילי

רצח בני משפחת דוואבשה בהצעת ביתם בכפר דומא היה מחריד. עד כמה אנו מוכנים להסתכן בהרשעת חף מפשע ואף להכשיר הודאה שהיא תוצאה של עינויים פיזיים כדי להתהדר בכך שהענשנו את הרשע ו"ביערנו הרע מקרבנו"? פסק הדין שניתן החודש, שבו הכשיר בית המשפט העליון את הודאת עמית רם בן אוליאל, מטריד מאוד כביטוי לאופייה של מערכת המשפט הפלילי הישראלי.

הנאשם נחקר 17 ימים תוך מניעת מפגש עם סנגור ולא הודה. לאחר מכן הופעלו נגדו "אמצעים מיוחדים" במסגרת "חקירת צורך", כלומר עונה על-ידי חוקרי השב"כ, ומיד הודה ברצח. "חקירת צורך" נועדה למקרים של "פצצה מתקתקת", אך הפעם החלו לענות רק לאחר שבועיים וחצי, זמן תקתוק ארוך. תחת עינויי השב"כ

## שוק העבודה

# נתניהו העדיף את שלטונו על פני רווחת החברה החרדית

הסכמת יושב ראש הליכוד לתקצב מוסדות לימוד חרדיים בהתעלם מהיעדר לימודי הליבה עשויה להיות כבייה לדורות

בלתי מוגבלים שעומדים לרשותה, לא בכוח כפי שניסה לפיד בשעתו - בחכמה ובסבלנות. לצערי, במסגרת מאבקי השלטון הבלתי-פוסקים במדינה, הפך יו"ר האופוזיציה בני מין נתניהו עצמו למהמורה בדרכם של החרדים להשכלה. מה זו מהמורה? חתיכת משוכה. לפי הפרסום מים, נתניהו הבהיר למפלגות החרדיות כי גם מוסדות ברשתות החינוך החרדי שאינן מלמדות ליב"ה לא יינזקו עוד ביחס לחינוך הממלכתי. לא ברור לי כיצד איש ספר, שוחר ידע ומעריך השכלה כמו בנימין נתניהו מקדם מהלך שמנחיל בורות לדורות נוספים קדימה.

המטרה, לחזור לשלטון, לא מקדשת את כל האמצעים. גם בזמן קמפיין, מנהיג אמיתי צריך להוביל ולא לעגל פינות, גם אם המשמעות היא לא להגיע לארץ המובטחת.

פשוט כדי להבין שמבין 1.2 מיליון החרדים, מסתתרים להם 20,000 מחוננים וכ-2,000 מחוננים מאוד (גאונים, בלשון העם), מנועים פוטנציאליים של הכלכלה הישראלית שנכון להיום מנותקים מהעשייה. אבל מתוקף ההתעסקות הבלתי פוסקת שלי בנושא (חבריי יודעים כמה בלתי נלאה אני) אני יכול לדווח ברמת ודאות מספקת שמתחולל שינוי, החברה החרדית בסופו של דבר תשתלב וגם תוביל בחיים האזרחיים כי הקולות האלו נשמעים יותר ויותר.

## בחכמה ובסבלנות

ואם תרצה להאיץ את התהליך על המדינה לסמן מטרה ולחייב תור להשיגה באמצעים הכמעט

כמות שקשה למוסדות אקדמיים להתיישר מולם. קחו לדוגמה מוסד שיושב בעיר חרדית וסמוך על שולחנה של המדינה (אשאר את שמו בין כותלי הפרטיות) שסירב בכל תוקף להקים תוכנית שחצייה יתקיים בעיר וחלקה השני בקמת פוס ביחד עם האוכלוסייה הכללית "אני לא מוכן להכשיר את השרץ". מעצבן? אותי פחות, המוסד המדובר נמצא תחת סד אילוצים ועין בוחנת של החברה בה הוא חי, ולכן קשה להאשים אותו, הוא חב את עתידו לאמון שנתנים בו.

אבל ההצלחות המצומצמות (מספר עשרות סטודנטים ועוד תוכניות שקורמות עור בימים אלו) מפחות תקווה, כזו שמספיקה לי ולחברי מויש להמשיך לנסות. ולמי שלא סבור שהפרי הזה שווה את המאמץ יספיק חישוב סטטיסטי

היה עושה כן בוודאי לא היה נכנס לקנון כגדול מנהיגי העם. הוא פשוט קיבל עליו את הצו. מזה שנתיים שאני עובד בהיקף משמעותי ובהתנדבות בגיוס חרדים לאקדמיה למקצועות הנדרסה והמדע. אני עובד בצמוד לאדם יקר בשם מויש. והדרך לשם לא קלה, לא למועמדים שגולת הכותרת בהשכלתם המדעית היא לוח הכפל, ולא לנו.

## סד אילוצים ועין בוחנת

המהמורות שבדרך הפתיעו אותנו לא אחת: אנשים קטנים שבונים לאוכלוסייה הזו ועושים כל שלא ידם להפריע ולהכשיל; רבנים קשי עורף; אילוצים כלכליים בלתי אפשריים של המועמדים וסד מוס-



פרופ' ניר שולוב

סגן דיקן הפקולטה להנדסה באוני' אריאל, יזם הייטק וכותב הספר "האביב המערבי"

ניאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאבותיהם ליצחק וליעקב קב לאמר לזרעה אתננה הראיתיה בעיניך ושמה לא תעבר. ויאמר שם משה לעם כה אמר ה' נחזור לארץ מצרים. משה כמובן לא אמר את זה, אם